

posse vel ex parte visionis, cur potius repræsentet has, quam illas creaturas, vel ex parte luminis et speciei intelligibilis, seu divinæ essentiæ, quatenus habet rationem speciei, quæ sunt principia proxima visionis. Quoad priorem partem dico: non esse quærendam rationem aliunde, quam ex entitate ipsius visionis, nam quia talis et tam perfecta est in entitate sua, ideo tam perfecte repræsentat Deum, et quia repræsentat Deum cum tali perfectione, ideo facit in eo videri has creaturas potius, quam illas. Hæc enim repræsentatio visionis non est voluntaria, seu ad placitum, sed est naturalis et per modum effectus formalis ipsius visionis, ergo necesse est, ut fundetur in physica entitate et perfectione ipsius visionis. Ut si per unam visionem videatur Deus et angelus, verbi gratia, in illo, per aliam vero videatur Deus et leo in illo, hoc provenit ex majori perfectione illius visionis.

20. *Quæsitum responsum.* — Quod si inquiras, quæ sit hæc major perfectio. Communiter explicatur per modum majoris intensionis. At hoc nonnullas pati potest difficultates. Primo quia gradus intensionis præcise considerari servant inter se ordinem quemdam et conformitatem, ita ut primus supponat secundum, et secundus tertium, et sic de aliis, in cognitione autem diversarum creaturarum nullus est necessarius ordo, potest enim videri perfectior creatura, non visa minus perfecta et e contrario: non potest ergo servari proportio intensionis graduum ad hanc quasi extensionem ex parte objecti. Deinde quia intensio solum fit per majorem conatum potentiæ, seu radicationem qualitatis in illa in ordine ad idem, et ideo non recte intelligitur, quod per solam intensionem extendatur secundus gradus ad cognoscendas plures creaturas, quam primus, sed solum ad videndum melius easdem. Sicut amor Dei ex hoc, quod intendatur præcise non intelligitur extendi ad proximum, vel ad aliquid aliud, sed solum circa idem perfectius versari.

21. *Alterum responsum.* — Aliter ergo dici potest, hoc provenire ex perfectiori entitate specifica visionis. Sed hoc supra rejectum est: melius ergo attribuetur hæc diversitas diversæ entitati individuali ipsius visionis, etiamsi indivisibilis sit, quia sicut unus intellectus perfectior est, quam alius, non ex majori intensione, sed ex majori perfectione individuali: sic intelligi facile potest de visione. Atque idem consequenter dicendum est de lumine, quia principium accommodatur suo effectui.

Et similiter dicendum est de specie; nam datur juxta perfectionem luminis, seu divinæ essentia accommodat suum concursum per modum speciei, juxta exigentiam luminis. Atque eadem ratione licet fieri possit, ut duæ visiones repræsentent diversos effectus et quod in perfectione, omnibus pensatis, æquales sint, totum hoc referendum est proxime in diversam perfectionem entitativam ipsius visionis; nam una ex natura sua habet repræsentare Deum hoc modo, altera vero aliter. Est autem hæc sufficiens ratio, quia unaquæque forma natura sua habet determinatum suum effectum formalem. Aliqui vero, cum non habeant, quid contra hanc diversitatem individualementem obijciant, dicunt illam esse commentitiam et nunquam in qualitibus inveniri. Sed revera non ita est, nam in qualitibus resipientibus objecta est frequens distinctio, ut visiones Petri et Pauli differunt in repræsentatione objectorum, plusquam duæ visiones numero distinctæ ejusdem personæ: et sic de aliis, in præsentem vero licet objectum primum idem sit; tamen diverso modo magis, vel minus claro et perfecto concipitur, cum conjunctione ad unum objectum secundarium, quam ad aliud, et hoc satis est, ut visiones individualiter distinctæ, natura sua habeant illam diversitatem in suis effectibus formalibus.

22. *Corollarium.* — Atque hinc primo intelligitur, falsum esse, quod Scotus et alii dicunt, fieri posse, ut stante eadem visione et in entitate invariata manente, nunc per illam videantur istæ creaturæ: postea aliæ, quia Deus est speculum voluntarium; patet enim ex dictis hoc non esse possibile, cum repræsentatio illa sit naturalis in genere causæ formalis, et per modum actus secundi et ultimi. Nec Deus dicitur speculum voluntarium, quia per quamcumque visionem possit manifestare, quæ voluerit, non enim potest privare formam suo effectui formali, manente illa in subjecto, nec etiam potest proprius effectus formalis unius formæ fieri per aliam, natura sua habentem distinctum effectum, sive individualementem, sive specificum, quia servata proportione eadem est ratio.

23. *Alterum corollarium.* — Colligitur secundo, non posse illam visionem recipere variationem in ordine ad creaturas possibles, quin recipiat in ordine ad Deum. Cujus contrarium sentiunt alii auctores, quia actus potest variari in ordine ad objectum secundarium, licet non varietur circa primum. Haberet autem hoc locum aliquo modo, si objecta illa tantum con-

comitanter viderentur. At supposita superiori doctrina, id dici non potest. Ratio est, quia per illam visionem videntur creaturæ in Deo ut in causa et tanquam in primario objecto et medio cognito: ergo ut alii et alii effectus videantur in causa, necesse est, causam ipsam aliter et aliter videri. Item diximus, actum illum, quo videntur Deus et creatura, esse in sua entitate indivisibilem, ergo non potest in se recipere mutationem, quin in tota sua indivisibili entitate illam recipiat: ergo oportet, variari tam respectu Dei, quam respectu creaturarum. Nec refert, si quis opinetur, illum actum extendi ad creaturas per hoc, quod in se intensior fiat, quia necesse est etiam in ea opinione assignare aliquem gradum intensionis, quo posito manifestetur creatura in Deo et consequenter necessarium est, posito illo gradu, vel melius, vel aliter manifestari Deum, ergo cum necesse sit variata illa visione circa creaturas, variari aliquem gradum intensionis ejus, secundum illum oportebit variari visionem circa Deum.

24. *Tertium corollarium.* — Unde obiter colligitur tertio, cæteris paribus, eo perfectius videri Deum, quo plures, vel meliores creaturæ videntur in Deo. Non quia hæc sit ratio a priori melius videndi Deum, sed potius quia a posteriori et ab effectu colligimus eo causam perfectius videri, quo plura et meliora in eo videntur, cæteris paribus, quia hoc est signum, virtutem ejus perfectius penetrari et cognosci. Unde consequenter fit, ad hujusmodi visionem perfectius lumen requiri, quia actus secundus correspondet primo: Nec censeo necessarium distinguere, ut quidam faciunt, de pluribus speciebus creaturarum, vel de pluribus individuis, nec de pluribus substantiis, aut accidentibus, quia quacumque ratione plura simul in Deo videantur ex possibilibus, si cætera paria sint, necesse est, visionem Dei esse meliorem, quia revera virtus et potentia ejus perfectius cognoscitur.

CAPUT XXVII.

AN IN DEO VISO VIDERI POSSINT CREATURÆ SECUNDUM SUAM EXISTENTIAM ACTUALEM.

1. Diximus de rebus possibilibus: dicendum superest de rebus aliquando futuris: et prius dicemus, quid in hoc sit necessarium vel possibile: postea vero quid de facto contingat.

2. *Prima opinio.* — Prima ergo opinio fuit, quam refert divus Thomas, q. 20, de Veritate,

art. 4, et Durandus in 3, d. 14, q. 2, et in 4, d. 49, q. 3, omnes beatos videntes Deum necessario videre omnia, quæ aliquando fuerunt, vel futura sunt, unde fit, omnes videre omnia quæ Deus scit scientia visionis. Quæ opinio potuit occasionem sumere ex illo Gregorii, 2, Moral., cap. 2. *Quid non vident, qui videntem omnia vident?* Item quia Scriptura sacra ita videtur loqui de sanctis angelis, ac si omnia sint præsentia eorum visioni. Ut est illud primæ ad Timotheum 5: *Testificor coram Deo et electis angelis, et illud 1, ad Corinth. 11. Oportet mulieres velamen habere super caput suum propter angelos.* Sed hæc valde infirma sunt. Oportet etiam ut hæc opinio supponat, viso Deo necessario videri in illo omnes creaturas possibles, quia, nisi hoc supponatur, nulla potest reddi ratio, ob quam necessario videantur omnes creaturæ factæ. Quia illæ (absolute loquendo), non habent majorem connexionem cum omnipotentia Dei, quam possibles, ut per se constat: voluntas vero libera, quæ ad has potius, quam ad alias creaturas terminata est, non necessario videtur, ut ostendimus: ergo necessario supponendum est in hac sententia illud fundamentum. Cui addendum est aliud, scilicet, visa aliqua creatura in Deo sub esse possibili, necessario videri quoad existentiam actualem, si illam de facto habitura est. Et hoc a simili suaderi potest: quia Deus per scientiam suam omnino eandem et immutatam, qua videt res possibles, necessario videt futura, si futura sunt: ergo idem credendum est de visione beatifica. Probatur consequentia, quia illa visio beata est eminentissima participatio scientiæ divinæ, et mensuratur æternitate, et est suo modo invariabilis; ergo mirum non est, quod participet illam perfectionem.

3. *Hæreticam esse putant moderni, sed perperam.* — Hanc vero sententiam damnant, ut hæreticam, moderni (quod nec divus Thomas, nec Durandus fecerunt), quia videtur repugnare Scripturis, in quibus sanctis angelis tribuitur ignorantia aliquarum rerum, vel futurarum, vel existentium, si autem in Verbo omnia viderent, nihil ignorarent. Antecedens probatur primo, quia de fide est, angelos ignorare diem judicii, Matth. 24: *De illa die nemo scit, neque angeli.* Secundo, quia Isai. 72. *Sancti angeli, interrogant, Quis est iste qui venit de Edom?* Ignorabant ergo id, quod interrogabant. Sicque intelligit Ambrosius, lib. de instit. Virg. et lib. de Mysteriis, c. 7, conjungens cum illis verbis illa Psal. 23: *Quis est iste Rex gloriæ?* Ex quibus etiam Dionysius, c. 7, de

coelesti Hierarch., collegit, inferiores angelos sanctos doceri et illuminari a superioribus. Tertio ex illo ad Ephes. 3: *Ut innotescat principibus et potestatibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* Ergo angeli per Ecclesiam multa de divinis mysteriis discunt, quæ prius ignorabant.

4. *Explicantur sacrarum litterarum testimonia præmissa.* — Hæc vero testimonia sunt probabilia argumenta, non tamen, quæ sufficiant ad certam fidem faciendam, cum res ab Ecclesia definita non sit. Nam quod ad primum attinet, non est de fide, angelos sanctos ignorare diem iudicii, sicut enim in dicto loco dicitur, *Neque angeli*, ita etiam dicitur, *Neque Filius.* Ergo sicut hoc explicatur, quod Filius nescit ad dicendum, vel quod nescit, a se, sed a Patre, vel quod nescit scientia humana et naturali: ita posset quis sine errore de angelis explicare, ut latius in 3 p., q. 10, art. 2, dixi. Testimonium autem Isaie et Psalmi minus est efficax, quia multi intelligunt, non esse angelos, qui loquuntur ibi, sed prophetam ipsum, qui usus est illo loquendi genere, ut Christi triumphum altiori modo explicaret et amplificaret, ut ait Tertullianus, l. 4, contra Marcionem, c. 40. Deinde licet demus, angelos esse, qui interrogant et respondent, non tamen necesse est, ut propter ignorantiam interrogent, sed ex admiratione, ut ait Origines in Mattheum, et tom. 9, in Joannem, vel ex abundantanti gaudio, ut significavit Augustinus, serm. 188, de Tempore. Non est autem necesse, ut admiratio procedat ex ignorantia, potest enim oriri ex novo genere experimentalis cognitionis, ut in Christo Domino constat. Adde, materiam illius interrogationis talem fuisse, ut non videatur potuisse ab angelis ignorari. Recte neque sciebant, quis esset Christus et quod propter redemptionem hominum passus esset: nam propterea in nocte Nativitatis ipsi canebant gloriam Deo et annuntiabant pacem hominibus. Denique locus ille ad Eph. 3, non ostendit ignorantiam in angelis, tum quia potest recte intelligi de scientia experimentalis, seu effectus in se ipso, sicut intelligitur illud 4, ad Tim. 3: *Magnum est pietatis Sacramentum quod apparuit angelis.* Tum etiam quia possunt illa verba explicari, non de bonis, sed de malis angelis, qui vel inviti mysteria Christi credunt, per ea, quæ in Ecclesia fieri vident, ut exponunt Ambrosius ibi et Augustinus in libro quæst. novi et veteris testamenti, q. 111.

5. *Non omnes beati vident in Deo omnia futura contingentia.* — Quamvis autem hæc testi-

monia non omnino convincant, nihilominus verum est et satis certum, non omnes beatos videre in Deo omnia futura contingentia, neque omnes omnium cordium cogitationes, neque omnia quæ Deus de rebus omnibus facere disposuit. Unde fit consequens, non necessario videre omnes beatos in Verbo omnium rerum existentia, quia si illud esset necessarium, omnibus de facto conveniret. Illud ergo primum, scilicet, quod de facto non omnia videant, suaderi potest ex communi modo loquendi sacræ Scripturæ, in qua legimus sepæ quosdam sanctos angelos alios instruere de rebus faciendis, quod supponere videtur, eos non omnia scire. Ut Apoc. 7: *Angelus clamavit magna voce ad quatuor angelos: Nolite nocere terræ, mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei,* Daniel 10. Unus angelus resistit alteri, quod omnes exponunt, quia unusquisque deprecabatur pro populo suo, ignorans, quid Deus facere disposuisset. Præterea non est dubium, quin hæc sit sententia Dionysii et aliorum Patrum, qui hinc colligunt, angelos de novo illuminari, quod non esset necessarium, si omnia viderent in Verbo, sicut Christi anima nullam novam illuminationem, vel revelationem suspicit, quia omnia videt. Unde etiam sumitur argumentum: nam theologi hoc tribuunt animæ Christi ut singulare, quod videat in Verbo omnia, quæ Verbum videt scientia visionis, non est ergo tam facile ad omnes alios sanctos extendendum. Denique nulla ratio afferri potest hujus necessitatis, quia ostensum est, non necessario videri omnia possible, ergo neque erit necessarium videre omnia futura, etiam sub esse possibili, quia licet futura sint, ex se non habent majorem connexionem cum omnipotentia Dei; voluntas autem Dei libera non necessario videtur. An vero cognita in Verbo aliqua creatura, quæ aliquando futura est, necessario cognoscatur existentia ejus, dicemus statim.

6. *Secunda opinio.* — *Fundamentum.* — Secunda ergo opinio præcedenti omnino contraria negat posse videri in Verbo creaturas, ut existentes. Quam opinionem tenent Nominales, Ochamus in 4, quæstione 13, quem sequitur Gabriel in 3, dist. 14, item supplement. Gabriel in 4, dist. 49, dicit, intuitivam visionem intellectualem creaturæ in Verbo esse ejusdem speciei, cum intuitiva visione in proprio genere, quod est dicere, illam non esse in Verbo proprie et formaliter, sed causaliter tantum. Durandus etiam licet admittat cognitionem creaturarum in Verbo secundum esse essen-

tia, negat esse posse secundum esse existentia, ut patet in 4, dist. 49, quæst. 2. Quia cognitio existentia creaturæ est per visionem intuitivam illius, est autem contra rationem visionis intuitivæ, quod fiat per aliud medium cognitum, sed fieri debet immediate in re visa. Idem quæsit Henricus, quodlibet 7, quæst. 5, potestque fundari hoc modo opinio. Quia creaturæ videntur in Verbo ut in causa, ut dictum est, sed in Deo ut in causa non possunt videri creaturæ ut actu existentes, vel futuræ, sed tantum sub esse possibili, ergo. Probatur minor, quia in causa duo possunt considerari, unum virtus causæ, alterum actualis causalitas ejus. In virtute ergo causæ, seu in omnipotentia Dei non possunt videri creaturæ existentes, quia ut sic, non habent necessariam connexionem cum omnipotentia, nam si Deus nihil facere decrevisset, posset videri omnipotentia Dei, nulla creatura visa et existente. At in universum ex nulla causa, quantumvis cognoscatur ejus virtus, potest colligi existentia effectus, nisi illa causa sit necessario agens et cognoscatur applicata cum omnibus conditionibus requisitis ad operandum. At vero causalitas omnipotentia Dei non est in Deo, sed est actio transiens, ergo ut exercita et in actu posita, non potest cognosci in Deo, sed tantum in se, quia in Deo semper representatur solum ut possibilis.

7. Dici vero potest, actionem illam ut exercitam, vel exercendam et terminum ejus, ut futurum, cognosci in voluntate Dei et libera ejus determinatione, per hanc enim determinatur potentia ad operandum, et illa voluntas non est actio ad extra, sed potius principium ejus, seu conditio necessaria ex parte Dei, ut actio ad extra fluat ex omnipotentia ejus, qua conditione, seu determinatione voluntatis posita, necessario fluit actio, et ideo in illa voluntate recte cognosci potest existentia effectus. Sed hæc responsio habet imprimis difficultates omnes supra tactas de cognitione determinationis liberæ voluntatis Dei et præsertim, quia illius cognitio quodammodo pendet ex cognitione effectus, vel saltem necessario habet illam conjunctam: unde non magis videtur cognosci effectus ex illa voluntate, quam voluntas in effectum. Deinde, quia cognitio effectus in voluntate, licet possit dici cognitio existentia futuræ effectus, tamen illa non est cognitio proprie intuitiva, sed potius abstractiva, quia ut sic, non terminatur ad rem, quatenus in se existit, ita ut ex directa et præcisa tendentia ad eam videatur existentia ejus.

8. Ultimo, quod difficilius est, quia non omnes res, quæ aliquando habent existentiam, possunt illo modo cognosci in determinatione divina voluntatis, ut actus liberi pravi, quos divina voluntas non absolute præfinit et omnes effectus, quia ab illis pendent. Nam circa hos actus non habet Deus absolutam voluntatem efficiendi illos ante præscientiam illorum, sed habet voluntatem permittendi illos, et voluntatem concurrendi ad illos cum voluntate creata simul se determinante. Unde quod talis effectus sit futurus, non solum pendet ex illa voluntate et concursu Dei, sed etiam ex influxu voluntatis liberæ, quæ non determinatur ad illum præstandum per solam divinam voluntatem, ergo ut effectus cognoscatur futurus, necesse est aliunde cognoscere, quod voluntas creata simul est determinanda ad illum effectum, hoc autem non cognoscitur in sola divina voluntate; ergo ille effectus ut futurus, non potest in Deo tanquam in causa cognosci, imo neque in illa causa cognosci potest, sed in se ipso.

9. Explicatur etiam hæc difficultas, nam ita philosophandum est de visione beatorum, sicut de scientia Dei, saltem secundum quamdam analogiam et participationem, quia hæc visio est eminentissima participatio illius scientia, quam Deus de se habet. Sed Deus quatenus intelligitur habere scientiam intuitivam creaturarum, non intelligitur videre creaturas in se tanquam in causa, sed in se ipsis immediate intuendo varietates per se cognoscibiles: quia ante hanc scientiam visionis intelligitur Deus habere scientiam comprehensivam sui ipsius, ut esse potest causa omnium et ut sic, illa scientia non est intuitiva futurorum. Tamen quia infinitæ perfectionis est per se ipsam (nostro modo loquendi) extenditur ad intuenda objecta existentia in aliqua differentia temporis, supposito quod debeant existere. Ergo similiter beatus non potest videre in Verbo, ut in causa, existentias rerum, sed debet illas intueri in se ipsis quasi per quamdam extensionem. Unde ulterius necesse est, ut intercedat differentia inter hanc visionem et scientiam Dei, quod divina scientia, quia est infinita per se ipsam omnino et sine ulla additione, intelligitur terminari ad hæc objecta. At vero visio creata, cum sit limitata et finita, non potest extendi et terminari adhæc objecta sine additione alicujus perfectionis: hæc autem additio non potest fieri in eodem actu, nec per modum extensionis, ut supra probatum est, nec per modum intensionis, quia illa visio non potest intendi, nisi per ordinem ad Deum,